

V1999-85 10.12.99

Naturkjeden BA - Dispensasjon fra konkurranseloven §§ 3-1 og 3-3

Sammendrag:

Naturkjeden BA og Brandtzæg AS er 10. desember 1999 innvilget dispensasjon fra konkurranseloven, slik at disse kan samarbeide om sentrale tilbudskampanjer. Videre har Naturkjedens kjedemedlemmer og Brandtzægs filialbutikker fått dispensasjon fra samme forbud slik at to eller flere av disse kan samarbeide om lokale tilbudskampanjer. Endelig er Naturkjeden BA innvilget dispensasjon fra konkurranseloven slik at sentralleddet i kjeden kan godkjenne geografisk plassering i kjeden. Dispensasjonene gjelder til 10. desember 2004.

Konkurransetilsynet viser til Deres brev av 4. november 1998 hvor De på vegne av Naturkjeden BA, heretter Naturkjeden, søker om utvidelse av eksisterende dispensasjon. Tilsynet beklager at det har tatt noe tid å behandle saken.

Naturkjeden søker dispensasjon fra konkurranselovens forbudsbestemmelser slik at: *"...medlemmene kan samarbeide om ulike salgsaktiviteter i sitt nærmarked, geografisk avgrenset, i perioder utenom felles avisutgivelser."* Den eksisterende dispensasjon (Gitt i brev av 29.05.1996 i sak nr: 96/222) gir kjeden dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd slik at de kan *"samarbeide om felles tilbudspriser i kjedens tilbudsaviser."*

I telefonsamtaler av 15. juni 1999 og 5. juli 1999 presiserer styreleder i Naturkjeden at medlemmene nå vil samarbeide på andre måter enn det som omfattes av eksisterende dispensasjon. Kjedemedlemmene vil nå bl.a. annonsere i lokalaviser, gå ut med månedstilbud og lignende. Videre ønskes det avklart om et tidligere kjedemedlem, Brandzæg AS i Haugesund, fortsatt kan få delta i markedsføringen selv om butikken ikke lengre er et fullverdig medlem av kjeden. Siden Brandzæg nå er trådt ut av kjeden, vil den tidligere dispensasjon som er gitt ikke omfatte samarbeidet mellom vedkommende og Naturkjeden.

Naturkjeden BA

Naturkjeden er sentralleddet i en helsekostkjede. Sentralleddet er organisert som et andelslag som eies av kjedemedlemmene i fellesskap med like andeler på hvert medlem. Kjedemedlemmene er helsekostbutikker organisert som selvstendige aksjeselskap. Naturkjeden har per i dag fire kjedemedlemmer. Av disse er tre lokalisert i Stavanger mens den fjerde er lokalisert på Stovner i Oslo. Kjedesentralen foretar bl.a. markedsføring og forhandler frem leverandøravtaler for sine kjedemedlemmer. Kjeden samarbeider med Brandzæg AS som eier fem filialer i Haugesund og omegn. Det gis enkelte ganger i løpet av året ut en felles tilbudsavis med tilbudspriser.

Forholdet til konkurranseloven

Konkurranseloven § 3-1 - forbudet mot prissamarbeid

Konkurranseloven § 3-1 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer

eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter bortsett fra vanlig kontantrabatt. Videre setter § 3-1 andre ledd forbud mot at en eller flere leverandører fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter for avtakernes salg av varer eller tjenester. Konkurranseloven § 3-1 fjerde ledd gjør det klart at forbudet i andre ledd ikke er til hinder for at en enkelt leverandør av varer oppgir veiledende priser for avtakernes salg av varer eller tjenester.

Det fremgår av Naturkjedens søknad av 4. november 1998 samt senere telefonsamtaler, senest av 5. juli 1999, at det nå søkes om en utvidelse av gjeldende dispensasjon. Tidligere dispensasjon av 29. mai 1996 gir kjedens medlemmer anledning til å *"samarbeide om felles tilbudspriser i kjedens tilbudsaviser."* Denne dispensasjonen gir sentralleddets anledning til å gi ut felles tilbudsaviser sentralt hvor alle kjedens medlemmer dermed opererer med samme priser. Det søkes nå om en dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 slik at enkelte kjedemedlemmer kan samarbeide lokalt på pris i ulike markedsføringer slik som lokale brosjyrer og lokale tilbud i avis og eventuelt radio. Prisene oppgis i alle tilfellene å være bindende og ikke veiledende.

Det forhold at prisene vil være bindende og ikke veiledende, innebærer at kjedemedlemmene vil være avtalerettslig forpliktet til å følge disse. Det vil således foreligge en avtale i § 3-1 første ledds forstand. Prisbindingene vil foreligge mellom de enkelte kjedemedlemmer. Dette vil være å anse som en horisontal prisavtale mellom "to eller flere ervervsdrivende".

For at et prissamarbeid skal rammes av konkurranseloven § 3-1 første ledd kreves det i tillegg som selvstendig vilkår at samarbeidet må være egnet til å påvirke konkurransen. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at kjedemedlemmenes fastsettelse av bindende videresalgspriser vil ha som følge at konkurranseparameteren pris settes helt ut av funksjon slik at kjedemedlemmene seg imellom ikke lengre vil være i stand til å kunne konkurrere på pris. Dette vil være egnet til å påvirke konkurransen og således i strid med § 3-1 første ledd.

Naturkjeden søker videre om dispensasjon slik at Brandtzæg AS kan samarbeid med Naturkjeden i felles markedsføring i form av sentrale tilbudsaviser hvor man opererer med felles priser. Et mer begrenset lokalt samarbeid mellom en eller flere av Brandtzægs butikker og en eller flere av Naturkjedens butikker er også ønskelig i noen sammenhenger. Brandtzæg var tidligere medlem i Naturkjeden og således omfattet av den tidligere gitte dispensasjon. Når de nå har trådt ut av kjeden vil de ikke lenger være en av de det tidligere vedtaket retter seg mot. Det må dermed treffes et eget vedtak for samarbeidet mellom Brandtzæg og Naturkjeden.

I likhet med det lokale prissamarbeid innad i Naturkjeden, vil det lokale prissamarbeidet hvor Brandtzæg deltar, omfatte bindende videresalgspriser. Det vil således foreligge en avtale mellom to eller flere ervervsdrivende hvor de fastsetter priser. I tråd med vurderingene ovenfor vil dette være egnet til å påvirke konkurransen, og således i strid med konkurranseloven § 3-1 første ledd.

Konkurranseloven § 3-3 - forbudet mot markedsdeling

Konkurranseloven § 3-3 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer

eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke til markedsdeling i form av områdedeling, kundedeling, kvotefordeling, spesialisering eller kvantumsbegrensning.

Det fremgår av Naturkjedens regler og retningslinjer punkt 4 at "Medlemmets virksomhet bør ikke ligge i et geografisk område hvor konkurranse overfor et annet medlem i Naturkjeden er tilstede".

Begrepet "markedsdeling" omfatter etter en naturlig forståelse situasjoner hvor partene deler ett eller flere relevante markeder mellom seg. Gjennom delingen begrenses eller elimineres konkurransen mellom partene. Dette kan oppnås gjennom en områdedeling, en deling av kundemassen, en kvotefordeling, en spesialisering eller gjennom en kvantumsbegrensning. Begrepet markedsdeling indikerer at partene gjennom delingen vil oppnå en gjensidig skjerming mot konkurranse.

Konkurransetilsynet legger til grunn at punkt 4 i Naturkjedens regler medfører at det enkelte kjedemedlem vil oppnå en viss gjensidig geografisk skjerming mot konkurranse fra de øvrige kjedemedlemmene.

En slik ordning vil være å anse som en avtale om markedsdeling i § 3-3 første ledds forstand. Avtalen inngås mellom kjedesentralen og det enkelte kjedemedlem. Spørsmålet er om dette er et samarbeid mellom to eller flere ervervsdrivende. Mer konkret blir spørsmålet om sentralleddet kan anses som en selvstendig aktør eller om det i seg selv er et uttrykk for et horisontalt samarbeid mellom flere kjedemedlemmer. Ut i fra tilsynets tidligere praksis er det særlig to spørsmål som vil være sentrale i vurderingen av hvorvidt den aktuelle aktør er å anse som selvstendig eller må ses på som et samarbeid mellom to eller flere: For det første er det lagt vekt på om sentralleddet er heleid av medlemmene og hvorvidt det kun leverer produkter til kjedens medlemmer. Et samarbeid mellom kjedemedlemmer som eier sentralleddet 100 pst, vil etter Konkurransetilsynets oppfatning normalt ha karakter av et horisontalt samarbeid. For det andre er det videre lagt vekt på i hvilken grad samarbeidet fører til en markedsmessig koordinering av kjedemedlemmenes aktiviteter.

Her er sentralleddet, dvs. Naturkjeden BA, konstruert som et andelslag hvor samtlige andeler eies av kjedemedlemmene. Sentralleddet foretar ikke selv innkjøp på vegne av sine medlemmer, men forhandler frem leverandøravtaler på vegne av disse. Dette taler for at sentralleddet ikke har noen annen funksjon utover det å være et koordineringsorgan for sine eiere. Videre er alle kjedemedlemmene alle aktive på samme ledd i distribusjonskjeden, hvilket gjør en markedsmessig koordinering av aktivitetene sannsynlig.

Alt i alt taler eierskapet og aktivitetene i Naturkjeden for at sentralleddet ikke er en selvstendig aktør som kan opptre uavhengig av sine kjedemedlemmer. Uansett hvor selvstendig sentralleddet kan opptre i sin daglige drift, vil den avgjørende innflytelse alltid ligge hos eierne. Sentralleddets handlinger vil derfor i seg selv være uttrykk for et horisontalt samarbeid mellom kjedemedlemmene. Dette medfører at Naturkjedens fastsettelse av kjedemedlemmenes lokalisering, vil være å anse som en avtale om markedsdeling mellom "...flere ervervsdrivende", her kjedemedlemmene.

Gjennom markedsdelingen er kjedemedlemmet sikret mot å ikke møte konkurranse fra de øvrige. Dette

vil være egnet til å påvirke konkurransen og i strid med § 3-3 første ledd.

Dispensasjon fra konkurranseloven

Konkurransetilsynet kan med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 første ledd gi dispensasjon fra forbudene i konkurranseloven §§ 3-1 til 3-4 hvis ett av følgende kriterier er oppfylt:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransereguleringen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn

Konkurransetilsynets vurdering

Til grunn for Konkurransetilsynets vurdering ligger en avgrensning av det relevante marked. Det relevante produktmarked er i dette tilfellet helsekostprodukter, som omfatter helsekost, kosttilsetninger og naturlegemidler. De relevante geografiske markedene er i dette tilfellet Stavangerområdet, Haugesundområdet og Osloområdet. Tilsynet har i sin vurdering lagt vekt på at samarbeidet mellom de ni forretningene synes å ha små konkurransemessige effekter. Dette kommer både av at forretningene er lokalisert i ulike geografiske markeder, og at deres markedsandel i disse markedene er forholdsvis små.

De tre forretningene i Stavanger samlet har ca. 60 % av salget blant rene helsekostforretninger. Den reelle markedsandelen er likevel langt lavere fordi man regner med at bare rundt 22 % av alle helsekostprodukter og kosttilsetninger omsettes i slike spesialforretninger. Resten selges i dagligvarebutikker, på apotek og på postordre. Naturlegemidler kan bare selges i spesialforretning, men de mest omsatte produktene er likevel de som møter konkurranse fra andre salgskanaler. Det er grunn til å tro at den reelle markedsandelen til de tre forretningene i Stavanger ikke overstiger 15 %, og at prissamarbeidet har liten konkurransemessig betydning. Tilsvarende gjelder for Haugesundområdet. Forretningen i Oslo antas å ha en liten markedsandel.

Konkurransetilsynets vedtak

Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn og med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 første ledd bokstav c) fattet følgende vedtak:

Naturkjeden BA og Brandtzæg AS innvilges dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd slik at disse kan samarbeide om bindende videresalgspriser i Naturkjedens sentrale tilbudskampanjer.

Naturkjeden BAs kjedemedlemmer og Brandtzægs filialbutikker innvilges dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd slik at to eller flere av disse kan samarbeide om bindende videresalgspriser i lokale tilbudskampanjer.

Naturkjeden BA innvilges dispensasjon fra konkurranseloven § 3-3 første ledd slik at sentralleddet kan godkjenne geografisk plassering av nyetableringer i kjeden.

Dispensasjonene gis varighet til 10. desember 2004.

For ordens skyld gjøres det oppmerksom på at vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes Konkurransetilsynet. For øvrig vises til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

Konkurransetilsynet gjør oppmerksom på at dispensasjonen kan trekkes tilbake dersom forutsetningene for dispensasjonen ikke lenger er til stede, jf. konkurranse-loven § 3-9 tredje ledd. Dersom det er behov for dispensasjon utover det tidsrom som dispensasjonen er innvilget for, bes De søke om forlengelse i god tid før dispensasjonen utløper.

[til toppen](#)